

Tri fare, Vinomerski steljniki in Božakovo

Belokranjski trikotnik na nekdanji turški straži

Dostop: Izhodišče je Metlika. Do vasi Rosalnice, kjer so Tri fare, je dober kilometer. Od tam je skozi Čurile nekaj kilometrov do najlepših steljnikov pod zaselkom Vinomer tik ob hrvaški meji. Obiskati jih je možno kar s ceste, ki pelje iz Metlike proti vasi Drašiči. Iz Drašičev se cesta spusti proti Kolpi in po 2 km doseže vas Božakovo.

Naravne lepote

Zgodovinsko-kulturne znamenitosti

V Sloveniji imamo precej cerkva dvojčic, blizu Metlike pa se pred nami v izrednem ritmu, vpetem v valovito kraško teraso na levem bregu Kolpe, postavljajo kar trojčice: tri vzporedno stoječe in obzidane gotske cerkve, znamenite Tri fare v Rosalnicah. Enotno obdane z visokim zidom, s pokopališčem v svoji sredi, imajo dolgo starosvetno tradicijo. Kraj je svoje ime dobil po *rusalijah*, ki v starocerkveni slovanščini pomenijo prižiganje ognjev na grobovih. Nemara so jih na mestu bodočih Treh far prižigali Slovani, še preden so se pokristjanili; vsekakor so tu pokopane generacije okoliških prebivalcev za tisoč in več let nazaj.

Gornja cerkev je posvečena Žalostni Materi božji. Njen prezbiterij ima največ ohranjenih gotskih prvin. Jožef Ergartner iz Kranja jo

Tri gotske cerkve v Rosalnicah: Žalostna Mati božja na levi, osrednja z imenom Glej, človek, na desni pa Lurška Mati božja. Imenujejo jih Tri fare, čeprav je rosalniška fara v resnici samo ena.

V Vinomerske steljnike je mogoče zakoračiti kar s ceste, ki iz Metlike pelje v Drašiče.

je poslikal leta 1842. Romarji jo vsako leto obiskujejo posebej na Jernejevo nedeljo. Tudi spodnja cerkev je posvečena Mariji, Lurški materi božji. Čeprav je bila v 19. stoletju predelana, se je v njej ohranilo obilo gotskih gradbenih prvin. Vmesna cerkev se imenuje *Ecce homo*, Glej, človek, in je torej svetišče Marijinega sina, trpečega Jezusa. Tri fare so bile že od začetka svoje izgradnje znamenita belokranjska božja pot, zlasti v svetem tednu pred veliko nočjo. Izročilo pravi, da so jih postavili vitezi templjarji že v 11. stoletju. Tri fare je za njimi podedoval nemški križniški red. Ta je cerkve predal frančiškonom, beguncem iz Bosne. Tudi iz Rosalnic so Turki frančiškane pregnali, ob tem pa Tri fare še požgali. Vendar so cerkve ohranile rebrasto obokane prezbiterije in zunanje opornike.

Ime ne prihaja od treh župnij, ki bi imele tu svoj sedež, temveč od teh treh sestrskih cerkva, ki so se iz še nepojasnenega razloga stisnile za skupnim obzidjem. Okrepili so ga v času vpadov turških in bošnjaških hord, ki so prav tu najraje prestopale Kolpo in odhru-mele naprej po svojih plenilnih pohodih, puščajoč za seboj gorje in pogorišča. Rosalnice in z njimi Metlika so bile dolga stoletja napadene prve. Bile so nekakšna žrtvovana straža dežele Kranjske. Vstajale

so iz pepela in vztrajale. Morda od tod, podedovano iz roda v rod, izvira Belokranjsko toplo čustvo do Treh far: so namreč sveti prostor teh krajev, prastara božja njiva s kostmi njihovih prednikov, obenem pa simbol belokranjske žilavosti in kljubovanja, veselja nad življenjem. Pred cerkvami je gaj z debelimi in košatimi lipami, ki dajejo v pripeki prijetno senco, in tam stoji seveda tudi znana gostilna, ki rada prireja veselice.

Na severu Rosalnic vas čakajo v vsakem vremenu prijetni, v vseh časih pravljčni steljniki, pravijo, da najlepši v Beli krajini, Vinomerski steljniki. Pol ure hoda je do njih. Najprej se podate po cesti, ki pelje v Drašiče. S ceste se v te brezove gozdove odcepljajo kolovozi, nadvse prijetni za sprehode po valovitih zelenih planjavah, na katerih se odpirajo posebni botanični zakladi, spomladi resa, kukavičnice in zvončnice, jeseni vresa, gobani, turki, mraznice ... V deblih, ki so odmrli, imajo detli svojo pogrnjeno mizo, pokošeni steljniki pa se spremenijo v nočna lovišča sov. Z visoke orlove praproti vstaja volhka vlaga; iz nje se včasih obelijo meglice in iz meglic se tistim, ki so obdarjeni s posebno domišljijo, včasih prikažejo vile, kakor da bi stopile iz belokranjskih pesmi Otona Župančiča. Zdi se, kakor da te vile nenehno pošumevajo in se odevajo v visoke vitke breze.

Vendar pa v steljnikih nikoli ne bo več tako, kot je bilo, še zlasti ne tako kot nekoč, ko je bilo najlepše: ko so vaške srenje kosile prapot za živinsko steljo. Ob dolgotrajnem lepem vremenu je vsaka hiša poslala v steljnike dva delavca, moškega in žensko. Opremljeni so bili s sekiricami, krampižarji za plezanje in s posebnimi kratkimi kosami ter srpi. Steljo so sproti vozili domov ali pa jo nosili v posebnih listnih

Preden Kolpa pri Božakovem zapusti slovensko ozemlje, se izpove v eni svojih najlepših podob. Strmi skalni rob pod vasjo se imenuje Magdalenska stena.

Pogled na hrvaški breg

Kopalca na sredi Kolpe se morda ukvarjata s sosedskim vprašanjem: stojiva v Sloveniji ali na Hrvaškem?

koših kripah. Delo je bilo veselo, prepredeno z obredi, ki so bili povezani z rodovitnostjo, in se je vsak večer končalo s kresom. Danes se z nostalgijo oziramo v tiste čase kot v izgubljeni raj. V resnici so bili to tudi časi lakote, jetike, socialnih krivic in iskanja obljubljenе dežele Amerike. Ali Indije Koromandije. Ta je ostala doma, v steljnikih.

Ena najbolj prepoznavnih belokranjskih pokrajin vas bo spremljala tudi naprej, skozi Drašiče, na Božakovo, v vas, ki čez svoj strmi skalni rob na jugu gleda v vijugavi, zelenomodri trak Kolpe. Zaradi te navpične stene in cerkve sv. Magdalene, ki stoji nad robom, imenujejo Božakovo tudi belokranjski Bled, vsaj domačini. Vas je dobila ime po menihih, nemara templjarjih, ki jih je ljudstvo imenovalo božjaki in ki so tu, na najbolj drznem mestu, imeli cerkev svoje najljubše svetnice. Tako pravi ljudsko izročilo, zgodovinarji pa so zapisali, da so vitezi templjarji Magdaleno kot Kristusovo prijateljico in nemara celo ženo privzdignili v svoj visoki kult (kar je pripomoglo, da jih je na začetku 14. stoletja Cerkev kot here-tike izbrisala). Kakorkoli že, Magdalenina cerkev, sicer trdno obzidana, se enkrat ni mogla ubraniti. Turki so jo razdejali. Občutljivo uho lahko v objemu fantazije, podobno kakor oko v steljnikih, vidi bele vile, sliši na dnu Magdalenske stene iz tolmunov tožen glas dol vrženih zvonov.

Pisec teh vrstic je pred leti sredi vasi doživel tak odmev prejšnjih časov, slovo od Toneta Nemanica, ki je bil doma v hiši št. 13. Krsta je stala sredi malega trga, okoli nje so sedeli Božakovci in govorili o svojem sovaščanu, preproste spomine nanj pa tudi ganljive izpovedi o njegovi človeški podobi. Govorili so njemu, mrtvem, in s tem krepili zavezanost sebi in božakovski skupnosti. Morda je bil to najlepši slovenski

pogreb, kar jih je pisec doživel. No, hiša št. 13 se je kasneje morala umakniti novi ureditvi vasi, ki hoče biti štimana in na videz čim bolj bogata, kakor danes skoraj vsaka slovenska vas.

Med starosvetnostmi, ki so preživele, se je ohranila soseska zidanica, kjer se Božakovci ob večerih zbirajo in pijejo svoje vino na poldrugo, kar pomeni: spiješ en liter, jeseni pa vrneš poldrugi liter. Člani soseske plačujejo tik pred Martinom članarino, in sicer deset litrov po možnosti najboljšega mošta, ki se potem zmeša z mošti sosedov. Tako vina, v katerem se pretaka skupen vaški znoj, nikoli ne zmanjka, tudi zato ker vaški kletar skrbi, da ga preveč ne prodaja obiskovalcem.

Okoli Božakovega poteka uro hoda dolga krožna pot. Na vzhodni strani pride do dveh kraških jam. Izvirna jama Zdenec s kipom lurške Marije je ena najlepših urejenih belokranjskih izvirnih jam, ki priča o nekdanji navezanosti ljudi na kraške izvire. Studenček, ki priteka iz jame pod vasjo, so domačini zajeli ter pri vhodu v jamo uredili perišče in napajališče za živino. Druga jama, imenovana po potoku Vidovec, je z 270 metri najdaljša belokranjska vodna jama, ki jo je ob vzporednih prelomih plitvo pod površjem izoblikoval istoimenski potok. Vhod vanjo označuje skalni spodmol, za katerim se odpira prostorna vstopna dvorana. Obisk obeh jam je možen le v spremstvu jamarjev. Sicer pa se lahko mimo njiju pod Magdalensko steno vrnete nazaj v vas. Poleti se vam najbrž ne bo mudilo. Mamilo vas bo kopanje v reki in sončenje na rečnih otočjih, za katere se zdi, da ne pripadajo nikomur, le nečemu nadnacionalnemu, lepoti.

Hišna številka kot spomin na stari rodni dom, ki se je moral umakniti novi prometni ureditvi Božakovega.

Čez steljnike so poti vidne tudi med bujno rastjo orlovo praproti.

